

ELŐSZÓ

Az idők folyamán soha nem írták le és nem emlegették olyan sokat a *tanulás, tanítás, iskola, tanügy, tanult ember, értelmiségi* szavainkat, mint napjainkban. Korunk – halljuk és olvassuk lépten-nyomon – a tudományos-műszaki forradalmak kora, és a tanítás ügye egyike a legfontosabb, következőképpen a legtöbb felelősséggel is járó feladatoknak. Mindannyian tudjuk, mi minden függ e kérdés korszerű megoldásától, és természetszerűen jutunk el annak a felismeréséig, hogy a tanügy, a jövő nemzedékek nevelése, oktatása minden társadalom élet- és fejlődőképességének egyik legbiztosabb ismérve.

Nem véletlen tehát az, hogy az elmúlt esztendők folyamán a szakemberhiánnyal küszködő nemzetiségtörténeti kutatás látszólag túl nagy energiát fordított az iskolázás múltjának feltárására és megismertetésére. Közösségi feladat ez, nemzetiségi létünk követeli és igényli, hogy mai vívmányainkat szembesítsük a múltból örököltekkal (és miért is ne tennők, hiszen vannak eredményeink, amelyek kiállják ezt a próbát) és tudatosítsuk, hogy ezzel az örökséggel jól sáfárkodni nemcsak kötelesség, hanem mindannyiunk érdekeit, gyermekeink jövőjét szolgáló szép emberi feladat is.

Ebbe a jelenkor szabta kutatási tervbe illeszkedik az egyetemjárás történetének feltárása. Nincs olyan művelődés-, iskola- vagy értelmiségtörténeti tanulmány, amely ne figyelemzetne a kérdés jelentőségére. Hiszen több mint 600 éves múltra tekinthet vissza a *peregrinatio academica*, a külföldi egyetemjárás gyakorlata, ami nélkül a tudomány, a szellem Honterus, Apáczai, Pápai Páriz és a Bolyaiak által elért csúcspontjai megközelíthetetlenek lettek volna a hazai értelmiségi számára. Évszázadok folyamán az egyetemjárás, akadémiai értelmiségi volt a Nyugat- és Kelet-Európa közötti szellemi kapcsolatok legfontosabb láncszemei. Számuk Erdélyben a középkor folyamán nem volt nagy, és lényegében kis értelmiségi elitet alkottak, de az ő tudásuk és befolyásuk irányította a hazai iskolázás fejlődését, formálta a társadalom és értelmiségi viszonyát.

Több mint öt éven át vallattam a középkori egyetemi anyakönyveket, egyetemi iratokat, a középkori erdélyi akadémia

kilétéről, tevékenységéről beszélő okleveleket és könyveket. Munkám eredménye ez a tanulmány és a hozzá kapcsolódó *Diáknévsor*, az 1520 előtt egyetemétjárt értelmiségiek teljességre törekvő nyilvántartása. Mégsem érzem a befejezett, az elvégzett munka igazi örömét. Kéziratomat lapozva döbbentem rá, hogy miközben kitűzött célom, az erdélyi akadémiták megismerésére, társadalmi szerepük, művelődéstörténeti jelentőségük feltárására törekedtem, a kutatás újabb meg újabb kérdéseket vetett fel. Világossá vált, hogy e témakör alapos, kimerítő feldolgozása elképzelhetetlen a középkori erdélyi társadalomnak a jelenleginél sokkal alaposabb ismerete és az egyre késlekedő középkori gazdaságtörténeti kutatások eredményei nélkül. Ezért tekinteném tehát munkám nagy eredményének azt, ha a megfogalmazott kérdések továbbgondolom találnának, aminthogy számomra is ösztönzést jelentettek és jelentenek újabb feladatok kitűzésére.

Tanulmányom az egyetemjárás első, 1520-ig terjedő korszakát öleli fel. Hogy miért választottam korszakhatárnak éppen az 1520-as esztendő, a továbbiakban részletesen kifejtettem. Ami pedig a témakör földrajzi körülhatárolását illeti, vizsgálódásaimat a történeti Erdély határain túli területekre, a Kárpátokon inneni egész országrészre kiterjesztettem.